

DET NORSKE TEATRET

SPELPLANEN PÅ ANDRE TEATER :

HOVEDSCENEN:

Astrid Lindgren: KARLSSON PÅ TAKET (familieforestilling).

Regi: Mats Ek, scenografi: Ingrid Rosell.

William Shakespeare: RICHARD III

Regi: Stein Winge, scenografi: Guy Krohg

Neil Simon: THE SUNSHINE BOYS

Regi: Sverre Udnæs, scenografi: Christian Egemar

AMFISCEENEN:

JENTELOVEN — et gruppearbeid om kvinner

Suzanne Osten m. fl.: BELLMANN, BLOMSTEN, BABY OG BRURA

Regi: Svein Scharffenberg, scenografi: Guy Krohg, musikk: Gunnar Edander

Witold Gombrowicz: YVONNE

Regi: Eva Sköld, dekor: Gunnar Alme, kostymer: Per Lekang

DEN NORSKE OPERA

OPERAREPERTOAR:

Giuseppe Verdi: RIGOLETTO

Dirigent: Per Ake Andersson, regi: Jens Chr. Ek, scenografi: Alistair Powell

W. A. Mozart: TRYLLEFLØYTEN

Dirigent: Per Ake Andersson, regi: Stein Winge, scenografi: Peter Berggren

BALLETREPERTOAR:

John Cranko: SPILL MED KORT

Musikk: Igor Stravinskij, dirigent: Per Ake Andersson/Zdenko Peharda, scenografi: Dorothee Zippel.

Glen Tetley: STRENDER

Musikk: Arne Nordheim, dirigent: Zdenko Peharda

Rudolf Nureyev (etter Marius Petipa): 3. akt av RAYMONDA

Musikk: Alexander Glasunov, dirigent: Zdenko Peharda, dekor:

Ralph Koltai, kostymer: Nadine Baylis

I Drammens Teater:

Witold Gombrowski: ROMEO OG JULIE

Musikk: Sergei Prokofiev, ved klaveret: Einar Steen Nøkleberg, scenografi: Alistair Powell

HOVEDSCENEN:

Gideon Wahlberg: SKJÆRGARDSFLIRT

Regi: Erik Lassen, scenografi: Bjørn Næss

BARNETEATRET I CENTRALTEATRET:

Mona og Sidsel Levin: STIAN I MUSIKKLAND

Regi og scenografi: Mona og Sidsel Levin

DUKKETEATRET:

Jean L. Temporal: NON STOP SIAM og I SOL OG REGN

Regi og scenografi: Jean L. Temporal.

Alexandru Popescu: DET BLÅ PINNSVINET

Regi og scenografi: Mona Wiig

HOVEDSCENEN:

Christopher Hampton: FILANTROPEN

Regi: Terje Mærli, scenografi: Harald Martin

Bertolt Brecht: ARTURO UI

Regi: Wolfgang Pintzka, scenografi: Christian Egemar

Arnold/Bach: DEN SPANSKE FLUE

Regi: Rolf Berntzen, scenografi: Gunnar Alme

FOR BARN:

Peter Nissen: DE TRE KONGSDØTRENE I BERGET DET BLÅ

Regi: Rolf Daleng, scenografi: Snorre Tindberg

OPPSØKENDE TEATER

Per Lillo-Stenberg: HURRA FOR FRU JENSEN

Regi: Per Lillo-Stenberg, scenografi: Jan Harr

NARREWISE

Så syng vi visa om ungdomsglea,
den høve best for en gammal nar.
Med blanke bjellkræinser kringom knea
kæin ingen vekse tel vaksin kar.
Men har'n bjeller, så får dom låte,
og har'n viser, så får dom fram.
Og itte kæille je det å gråte
om aua vassflyg når'n tæk en dram.

I lange, lystige ungdomsnetter
je tralla viser ta mange slag,
så freske jinter med svarte fletter
fekkk trampe takta tel lysan dag.
Je kom med viser om leik og leven,
og æiller stemte je tona ned
om snart'n Torvæill og snart'n Even
fekkk kyss på kjakan og itte je.

Je spelte brurdæinsen mange gonger
så brura snåvå i stakken sin.
Je stødde hæin som sto full og slong der
med brudgomsnellik i frakken sin.
Je sang tel doggen låg blank på reina,
og skulle brurfolket legge seg,
så slo jeg stiften ved sengebeina
og sa «Tel lykke!» og «Takk for meg!»

Og sku det kåmmå no smått i huset,
je kjørde jordmora nord og sø'
så slaen kvein over tælagruset
og hjula knasa i skarasnø.
Og fæins det enkjer, kom je med trøsta,
så langt som visa og målet bar.
Så minke sorgen, så fekk dom løsta
og gikk tel æilters me'n æi'n kar.

Det er ofte sagt meg: Når je ska fara,
så har je tulle bort æill mi ti:
«Å langtifrå», vil je heller svara,
«je vart den nar'n som je måtte bli».
Og den som kjinne seg mo i knea
når andre benker seg par om par
og itte gir dom en sang om glea,
hæin vil je kæille en dåli nar.

«DET VAR DA DET OG ITTE NÅ»

Vi trur ikkje det finst nokon som kan fortelje om Alf Prøysen og bakgrunnen hans betre enn han gjer det sjølv. Vi har plukka litt i «Det var da det og itte nå», erindringsboka om barndom og oppvekst langsmed «Præstvægen» i Ringsaker, litt om skilnaden på stor og liten, storkar og husmann den gongen, litt om første møtet med litteratur og ikke minst første møtet med – og første freistnaden på – teater! Alf Prøysen har ordet:

Det er forskjell på folk. Og ingen stann var forskjellen så stor som over Hedemarken, «det røde fylke» som dom kælilte det. Men etter Præstvægen var vi like æille. Vi var som ei lita væl for øss sjøl. Rundt omkring i bra avstæind låg de store garda, og dom hadde vi ittno med, det var bære'n far det som gikk skauvægen ått garda om mårån og kom hematt om kvelden. Og a' mor en enkelt gong da hu skulle vara i stella for sveiser'n hell fjøsgutten, når dom skulle ha en fridag. Vi onga gikk bære gardsvægen når vi skulle setta og ta opp poteter hell renske tuneps. Men da såg vi standsforskjellen, og den hadde mange forgreininger og avskygninger. Vi kæin sea det bynte med doen. Sjølvesfolket hadde egen do; den var låst men dom som hadde fått fortrede der kunne fortælja at der hang det bjønnskinnsfeller og tulluper så det itte skulle kåmmå møll i dom. Inne i sjølve bygningen var det ofte tre slags mat, i æillfæill på somme garder. Da var det sjølvesfolka som åt inni kammerset, hæindtverkera på kjøkkenet og tenera i folkestugun. Og maten varierte. Det behøvde itte vara så stor forskjell på kosten, men litt var det, så en skulle væta å en hørde heme hen. På komfyr'n sto det tre kaffekjeler, en stormaga kåppårkjel med utkok som dom sa; det var fell gammal kaffegrut ifrå den minste kjela som skulle tynes tel siste rest og blæindes i folkestugukaffekjel'n ved sia ta «knupp». Knupp var en mjøldeig med ertermjøl i som vart brone på takke; i de store gardom hadde dom ei bakstekjærring som brente store partier med knupp når hu var der og bakte flattbrød. Det var to slags kaku, finkakua som sjølvesfolket skulle ha, og grovkaku på folkestugubordet. Så det var et stort skille, men skille slutte itte der. Det var forskjell tenerom imilla og. I æillfæill syntes je det da je var liten. Agronomen åt ihop med sjølvesfolket, hæin var nå litt ta langrompslaget sjøl hæin, og jevnsies med hæinnom sto selskapsdama. Selskapsdama var dotter ifrå et godt hem som skulle lære å laga mat og «gå husmoren til hånde». Etter dom kom stæillkar'n og kokka, dom hadde omtrent såmmå trinnet på rangstægan, så kom stugujinta og sveiser'n omtrent likt. Sveiser'n måtte som regel vara ute i meddasøkten om sammar'n, når krøttera gikk på beite, og det måtte stugujinta og. Tel sist kom fjøsgutten og under hæinnom sto bære griskokken, men da var det jamt slutt. Lenger ned gikk det itte ann å kåmmå. Det står i ei gammel vise: Rigdommen er blott et lån ifra Gud men fattigdommen ere en belønning.

Det låg noe i det, syntes je. Dom som sto nederst på stægan var dom som flire mest og hadde det morosammest. Om sammar'n når stugujinta dreiv på jordom og tråkå høy og hadde tre fire karer rundt seg, kunne vi høre både latter og fryderop når kara basa

høy over'a så hu nesten itte greide å grava seg fram att. Og imens dreiv kokka og svette og laga mat innpå kjøkkenet helt åleine. Og i hagen sto kærnskje selskapsdama og plukke rips og lydde og såg imot jor-det der levenet kom ifrå. Og fjøsgutten hadde det morosamt to gonger om dagen! Fysst når'n jaga krøt-tera opp i hamninga; da kunne det hende at'n smatt innom ei husmæinnsstugu og fekk lurt i seg en kaffe-kopp, og når'n skulle telbars att kunne hærin treffe folk etter væga, få en liten prat, hvis'n itte hadde av-tale med husmæinnsongom at dom skulle hente krøt-tera og sende dom på hemvæg. Vi hadde ei slik avtale med budeia på en gard som låg langt unna, men gar'n hadde krøtterbeite like ved øss, så hente vi krøttera om eftan så budeia skulle sleppe å gå så langt. Og je glømmer æiller en haust vi var på en basar; da kom budeia dit og bror min og jeg fekk fem kroner hår øss for vi hadde hente krøttera hennes om sammar'n. Det var moro både for øss og henni. Kokka og stæillkar'n hadde det æiller så morosamt som stugujinta og fjøsgutten. Når matklokka ringte tel måls og stugujinta dreiv ute på jordom, kunne vi høre det på ringingen at det var travle hender som hadde ansvar som drog i tauet. Var det stugujinta som ringte, hadde hu mye rart for seg. Det var itte bære et matsignal, nei matklokka sang når hu ringte, gamle rim som hadde dårå utover jordom i æille år og som passe tel gar'n. — Et en bæta mens du gjør en bæta, et og bit og tygg og skunn deg!

Så kunne det vara at jinta kijnte ei æinna jinte fra en gard et stykkjy unna; hvis dom skulle ringe tel måls på såmmå klokkeslettet paste dom tia godt så dom fekk to klokker tel å haugge ti med klangen akkurat på en gong, og akkurat like lengi. Og da rette tenera ryggen og sa: — Nå skravle dom bra ihopes. Og så vente dom tel begge klokken stæinse, da måtte dom høre godt etter, og stugujinten på begge gardom visste å det var dom vente på. Det var etterpåklon-ken, ei matklokke ska stæinse ringinga brått og lyden ska vara like sterk hele tia. Kjæm etterpåklonker, betyr det at du som ringer ska kåmmå i ulykka så mange gonger som det er lausklonker.

Borti gardom hadde dom store hyller med syltetøy-krokker ifrå flere år telbars, og det vart itte ti høl på dom for ofte. Heme plukke vi litt blåbær og litt typpær og sylte den, men den krokka fekk itte stå i fred. Når vi hadde vøri flinke tel å haugge ved hell gjort no æinna arbe heme, så måtte vi støtt få ei kakuskive med syltetøy, og hadde vi ørverken hell det var noe æinna som felte øss, så måtte vi få bær og mjølk. Je veit en fjøsgutt sa engong hærin låg og hadde influ-ensa og haushauller'n laga tel mat med litt ekstra for hærin va dåli, men da sa gutten: — Det æ brukelig å få bær og mjølk når'n æ klein.

Dom hadde hatt såmmå skikken der hærin vaks opp som vi hadde etter Præstvæga. Maulte var det fineste syltetøyet, det hadde vi sjella, men det hendte at'n far var i fjelli ei hærj og kom hematt med maulte, og da var vi onga itte tel å styre. Hu mor prøvde å spara på maulta så lengi det gikk an, men vi gnog og tagg og var flinke tel å flyge ærend, og hjelpe itte det så

fekk vi slik ørfløkt at vi æiller hadde kjint maken, og da veit du ei lita maultkrokke sto itte lengi. Vi skulle nå prøve å spara en smak tel om julkveld'n, men det var itte ofte hu mor kunne stå i mot presset så lengi. En dag måtte hu gi seg.

— Ja så ta og del det som er att da, så det blir fred å få! Og da var det nesten som vi sukke lette når vi visste at krokka var tom.

Slik var det med æinna pålegg og. Vi kunne itte rasjonere. Hadde vi både mysost og sukker, så la vi fysst mysost på kakuskiva og sokker oppå den, det kæilte vi møssmørsøtt. Det var ei sløsing uten like for ansvarsbevisste folk, men vi kjinte det slik at når det var håplaut å kåmmå seg høgere og lenger fram i

Alf Prøysen ved skigarden heime. (Foto Klaus Schjerverud.)

væl'n, så var det ei stor fryd å gjøra no bort i vegga og dætta ned et hakk tel. Onga på gardom var opplært tel å ha respekt for maten. Men stusseligere nistpakter hell dom hadde med seg på skulen skulle du æiller ha sett.

Det var geitost det, æiller no æinna hell geitost. Fint pålegg, å ja da, men je veit æiller je missunte gardbrukerongom noen ting ta det dom hadde. For dom måtte ta så mange hensyn støtt. Dom måtte itte flyge på nysådd åker, dom skulle skikke seg bra og vara ta de beste på skulen, og etterpå skulle dom gå midelskulen på Hamar. Og det var med gardbrukerongom som med andre onger når det gjældt vett og forståind; noen hadde mye og noen hadde lite, men æille skulle prøve, og var det en stømper som dompe og itte greidde eksamen, så visste hele bygda det.

Og den stakkar'n som det gikk utover, følte fell nesten at hæin hadde skjemt ut både seg sjøl og slekta. Men det var itte bære der, det var mange vonde skjebner iblæint dom som sto øverst på rangstigen.

Den bitreste skjebna hadde nok hushauller'n. Det var som regel ei gardmæinnsdotter som itte hadde vørti gift som kom og skulle stelle huset tel en gardbruker som enten var enkjemæinn hell ongar. Å ta en hushaullerpost vart kæilt «å leke kjærring». Og både gardbruker'n og hu var under oppsikt ta tenerom. Og det skjønte dom sjøl; det var nesten æiller et smil å sjå på noen ta dom der dom gikk og tidde og tviheldt

på ærbarheta og skulle haulle den andre på tre skretts avstændind hår på sin kæint, så vart det seks skrett og det er langt det. Så stændindsforskjellen, det er en rar ting. Den byne nederst med latter og tullfakter, møssmørsøtt og ørverk, og stig stadig oppover tel den når toppen. Men der blæs det kæildt, og da er latter'n borte for godt.

Det er forskjell på oleander og vassarv, sa fattigfolk i gammelti'n, når det var en som stakk nåsån litt for høgt og trudde'n var no.

. . . .

Ettersom je krabbe oppover i folkeskulen og vart eldre og eldre, var det en ting som kom nærmere og nærmere, og det var å je skulle ta meg tel når je vart vaksin. De andra onga jamre seg og syntes tia gikk for smått mange gonger; å, om dom bære hadde vøri vaksne og kunne kømmi borti en gard og tent peing! På skulen fekk vi stiloppgaver om «Hva jeg skal bli når jeg blir stor». Tel og med når vi gikk i småklassom skulle vi skrive den stilen. Og da skreiv je at je ville bli kunstmaler. Det hadde vøri drømmen min støtt, og mangel gong når je satt og tegne så hang det vaksne folk over aksla mi og sulle på ei god tone som glei så lett inn i øret. Å, det bli fell kunstmaler ta hæinnom. Ja, så rart kunne det gå; je er sikker på Nordhagen tegne itte likere da hæin var på hass æilder! Johan Nordhagen, det var sammenligningsgrunnlaget, og hæin hadde itte kømmi ta likere folk hæin hell je. Ja, hæin hadde tel og med vøksi opp etter Præstvæga hæin og, i Nordhaga, en husmæinnsplass unna Flisaker. Så det som hadde hendt før kunne kænskje hende en gong tel, sa dom og roste meg når je tegne seterjinter i nasjonaldrakt som sto og heldt omkring en kvit bjørkestamme og såg mot solnedgangen med ei lang flette nedover ryggen.

Så den fyste gongen je fekk oppgaven om å je skulle bli når je ble stor, var itte valget så vanskelig. Je skreiv kunstmaler, og lærinna les opp stilen som sikkert var nokså høyttravende og sjølgod. Og da hu les var det som det itte var såmmå stilen, det var som det itte var je som hadde skrivi'n i det hele tatt. Og onga flire. Sjøl satt je med illraue ører og låvå meg sjøl at no så domt skulle je æiller skrive mer. Det var med stilen min som med så mye lærinna tala på, den passe itte inn i hårdagslivet i Prøysen allikevæl.

. . . .

Men telbars att tel skulen og åra som flaug fortere og fortere, og tel stiloppgaven «Hva jeg vil bli når jeg blir stor», for den dukke opp att i storskulen og. Nå kom je hau åssen det hadde gått den gongen je skreiv at jeg ville bli kunstmaler, så nå gikk je stille i dørom, og skreiv en pen stil om at je ville bli sveiser, for je var så gla ti kuer. Men jamen vart det itte like gæli nå.

— Var det itte du som skulle bli kunstmaler, 'a? Ha du sli i frå deg det nå, da? Det går nok itte an å gi seg i fyste omgang. Gjør du det, så bli du ingenting, da! Kunstnervægen kæin vara hard å gå den, og da gjeld det å verne kunstnerdrømmen sin igjønno både slit og motgang. Løft ditt hode, kjæm du itte hau den sangen?

Jo, det gjorde je fell. Je hadde løfte mitt hode og je,

fysste gongen je skreiv stil, men da flire dom ått meg så je verne kunstnerdrømmen på min egen måte og skreiv sveiser heretter, så je kunne få ha'n i fred. Men det var itte bære tegninga som var drømmen. Je var flink tel å skrive stil, og læsa var det morosameste je visste. Hu mor var likedæin, og det hendte mange gonger at hu satt og les en roman, når det kom fræmenfolk og hu itte hadde gjort i stæind huset for dagen. Og det var ei skam. Så det å vara gla i å læsa vart noe en itte skulle tale for høgt om. Ja, det gikk an med føljetonger i bygdeavisen, men å læsa no mer, det fikk en overlata tel andre som hadde stu'en tel det. Je veit itte å a' mor hadde fått snost opp æilt hent ta det hu les. Men hu fortælde om'n Shakespeare og om a' Florense Nitinggale, og itte å forglømma a' Kristina Nilsson, den store svenske sangerinna som hadde vøksi opp på en husmæinns plass.

Alf Prøysen vandrar langsmed «Præstvægen». (Foto Johan Brun.)

Den fysste romanen je les og virkelig syns je fekk no ut av, var «Drift» av Fredrik Parelus. Den gikk som føljetong i «Arbeidermagasinet», og det var mange som mente det var smusslitteratur. Heme hadde vi itte «Arbeidermagasinet», men sønn i Borti-Prøysen, hæin Emil, abonnerte på det, og kommisjonæren kom syklendes forbi glasruten heme og sette ifrå seg magasinet i dørhaspa, for'n Emil var på arbe om dagen. Og så fort je skjønnte at vægen var fri, så flaug je dit og les «Drift» og sette magasinet pent på plass der det skulle stå tel'n Emil kom att. «Arbeidermagasinet» hadde mange gode føljetonger, verdensberømte romaner, «Oljen» av Upton Sinclair og itte å forglømme «En amerikansk tragedie» av Theodore Dreiser. Den vart lesi og diskutert etter Præstvæga, om den amerikanske unggutten som drepte den fysste kjærasten sin for å få tak i ei som hadde mere peing. Clyde hette helten, Glyde sa vi og syns synd på'n; slik som hæin hadde hatt det vondt da'n var liten, kunne'n godt ha vøksi opp etter Præstvæga hæin som vi. Vi hadde itte Magasinet da hell, men nå hadde je skifte beite. Magasinet i Prøysdøra fekk vara i fred, nå hadde det kømmi noen folk ifrå andre bygder og sli seg ned itte så langt unna og dom holdt Magasinet. Og så likte

dom at je kom dit og les høgt om'n Glyde. Så var det fell siste kapitlet; da jeg kom dit og skulle lesa det, var bære dotter der heme, kjærringa der var borti gardom på arbe. Je tenkte nok å vente med å lesa tel hu kom hematt, men je var spent, og det var dotter der og, så je les siste kapittel der hæin Glyde vart dømt tel døden ved den elektriske stol.

Jinta sto og stekte pæinnkaku, det kjæm je så væl i hau, og hu sa ingenting etterat je hadde lesi ferdig. Så hørte vi noen kom i gangen, det var mor hennes, og hu kom nå inn, og fekk sjå meg.

— Ha'n Alf lesi? sa'a. — Ja, sa jinta og snudde seg.

— Mor, hæin Glyde kom i stol'n.

Mor hennes slepte seg rett ned på senga. — Je spør i reine væl'n å du seie je, jinte! Kom'n Glyde i stol'n!

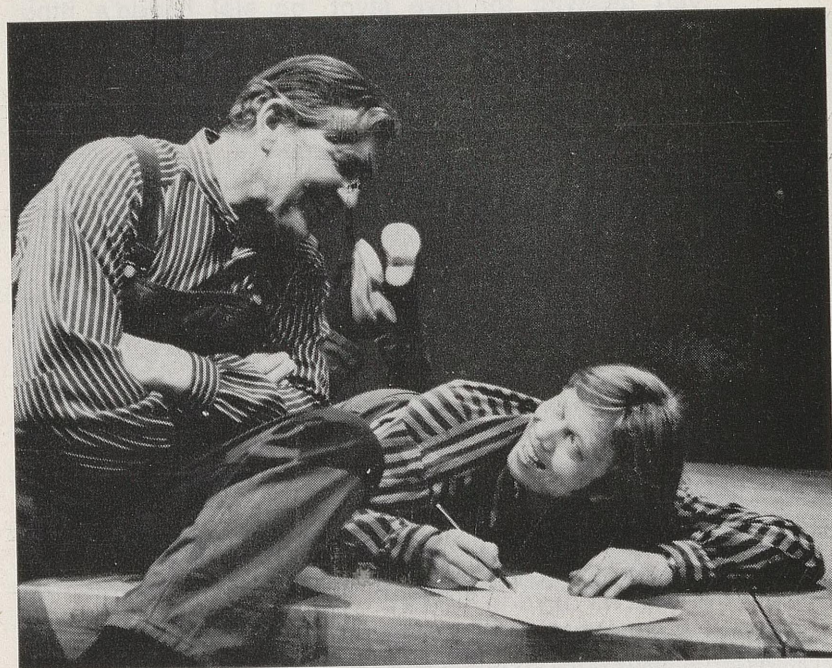
. . . .
Ja, det var den gongen. Men så vart det stifte ei losjeforening i bygden. Og æille vart med i losjen, for der skulle dom spelle skuespell. Og je var mektig imponert over ei jinte som var med og spelte der. Hu var tenestjinte på en gard et stykkjy unna øss, og ettersom je skjønne nå, så var nok hu den dåligste ta æille tel å opptre. Hu sto så stiv og strak som en pinne og les replikker omtrent som hu skulle læsa tur ei bok. De andre prøvde å vara onge og gamle, triste og glæe, ettersom rolla krevde det. Det hendte fell en gong i blæint at dom falt ut av rollen og begynte å flire, men æiller den jinta som je beundre så kollosalt. Hu gikk igjennom både sorg og glee, falskhet og utroskap, hu spelte og les med et steinæinsikt og glømte æiller teksten. Je trur nettopp det at hu æiller flire var det som hypnotiserte meg. I æillfæill var hu min store drøm i mange år, og bære je vart vaksin så skulle je bli med å spelle skuespell je og, tenkte je, og da skulle je kunja lekse mi like godt som hu og stå like æilvåli. Og fekk je spelle imot henni da, så sku dom få sjå skuespellkunst. Men det var så lengi å vente tel'n vart stor, så jeg begynte å trene litt i det små. Bror min laga et dokketeater ått meg etter oppskrift i «Allers»; det var et stort fint teater laga ta tre og med dekorasjoner og dobbelt teppe som det gikk an å dra tel sies.

Sjøl var itte bror min no intressert i teater, det var itte derfor hæin laga teatret, å nei da, det var gjort med en liten fin baktanke, og hæin sa ofte når'n gjorde no som itte var lovlig:

— Fortæl du dette ått dom heme, så slå je sund dokketeatret ditt.

. . . .
Jo, je var støtt og såg på når ungdomsforeningen spelte skuespell, for dom gjorde det støtt på den måten at dom hadde generalprøve dagen før, slik som på et orntli teater. Og publikum var vi onga, vi fekk gå inn gratis. Og etterpå spelte vi skuespell å hen vi slapp tel.

Vi spelte på låver og hengte opp tæpen inni lauvskauen. Vanskeligheten var å få noen tel å kåmmå og sjå på. Æille ville vara med å spelle, det hendte nok en gong i blæint at vi fekk de minste onga tel å sitte stille og klappe, men da måtte dom få no for det. Et sukkertøy, et eple hell no lignende, så det var ingen innbringende forretning vi dreiv med. Men det gjorde

ingenting bære vi fekk spelle skuespell. Da prøvde vi nok å kåmmå hau så mye som mulig ta detta vi hadde sett og hørt i ungdomslagsskuespella, men det vart mye rot. Det var en liten gutt, hæin hadde sett de vaksne hadde spelt, og da var det en replikk som hæin brukte i tide og utide når'n var med øss og spelte. «Haul kjæften på deg og kom med grauta», sa'n.

Ungdomslaget spelte mest Torvald Tu og Simon Myrberget. Torvald Tu likte je best, der var det innlagte viser og der. Tu var mitt store forbilde, og en dag tenkte je at det måtte da fell gå an å laga et skuespell sjøl. Og så skreiv je et skuespell i tre akter, je kjæm itte hau å det hette. Hæindlinga var om ei gammal jinte som fekk en frier en kveld som hu gjømte i et skåp, og så kom det ei kjærring og en lensmæinn og beskyldte jinta for å ha støli noen sølvskjeer. Og så var intrigen i full gang, for jinta torde itte å åpne skåpet så dom fekk sjå frier'n, og hu sleit mye vondt og vart beskyldt for mye stygt, og sjøl hadde'a ittno æinna å gjøra enn å ta på seg skylda så lenge frieren sto i skåpet. Men telslutt så vart det nå bra, æilt kom tel rette og frier'n fekk jinta. På Fremad arbeiderlokale var det itte scene, som je før ha nevnt, men dom bar inn bokker og la fjøler over dom, rigge tel tæppe og en dag ba dom øss onga å kåmmå og oppføre dette skuespellet vårt. Å, det var en stor dag, fullt med folk i salen og vi spelte og sto i og fekk ros da det var over. Og etterpå var vi itte gode å tala ved.

Det hendte nok at det reiste turneer med orntlige stykkjyr, men det var så dyrt og så langt unna at det var håpløst å tenkje på for øss. En gong reiste det en turne med sjølveste Peer Gynt. Je skulle ha gitt mye for å få sjå det, men det fekk je itte. Men det var ei jinte som je kjinte som hadde fått vøri med og sett på. Og je spurde og grov da hu kom hematt om å hu hadde sett.

— Det var om en gutt som miste mor si, sa'a. — Og da kaste'n seg over senga hennes og gret.

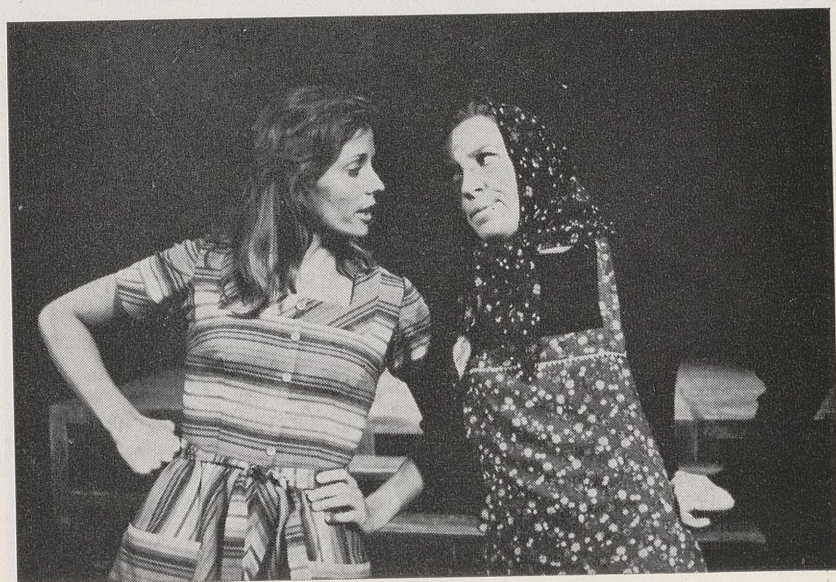
— Ja men det måtte da vara no mer, sa je.

— Nei, hu døydde hu, sa'a.

På Kongshavn sommerteater! Ja, je trudde nå itte det kunne vara finere på operaen i Milano, seks jinter i balletten, og je gjømte programmet i mange år. Det var Harald Heide Steen, — hæin æ da ittno flink, sa je. — Hæin æ så pen så'n kæin gjøra å'n vil, sa syster mi. Asta Heide Holm var min store favoritt, og dom følgde med ti'n. Hu og Ømjer Olstad kom inn i flygerdrakter og sang: «For Lindberg har oss lært å elske luften». Og så sang hu «Shanghai» mens balletten dæinse. Je tala på det støtt tel a' mor sa: — Nei, nå tie du stille med detta der, det æ ittno æinna du tenkje på. Og så tidde je stille. Men det var ittno æinna je tenkte på.

Torvald Tu var mitt ideal, og er det den dag i dag når det gjeld amatørskuespell. Det var enkel handling hos Tu, men han var så stor lyriker at'n kunne skapa ei stemning omkring dom'n skreiv om. Så det vart noe ekte over det hele.

Andre skuespell såg je itte. Så da je vart med i barne-losjen skreiv je et skuespell som vi onga oppførde, og hvis noe her i væl'n har vøri plagiat så er det det

skuespellet. Je hadde fått med alt det dårlige hos Torvald Tu og miste æilt som skulle gi skuespellet farje. Og så var det lettest å skrive om sinte folk, så vi onga flaug ut og inn i den skraklete pappdøra og brukte kjæft ifrå tæppet gikk opp og tel det gikk ned.

På fylkesskulen var det fint å gå. Je begynte å skrive små viser om ting som hendte på skulen, og sang dom på skulefester, og folk likte å høre på. Og så hadde je vørti flink tel å dæinse; det har je hatt stor nytte ta seinere i livet, det er mang ei tenestjinte som har presse boksa mi i dugurdskvilen om lorda'n for å få en dæins når kvelden kom. Det låg så visst ingen lidenskap bak tilbudet, hu ville je skulle svinge'a litt når det itte var så mange på golvi, så de andre skulle få sjå å flink hu var tel å dæinse, i tilfelle det kunne noen brumunddøler ved døra. For brumunddøla var de gjeveste gutta, og å få en dæins med en brumunddøl det var søtsmaken og saligheta.

Så kom tia og timen da je skulle sitta på mjølkskysen og begynne i den fyste jobben min som gris-kokk på en gard. Bak i kjærra hadde je fløttarkufferten, den som je æiller kom så langt at je fekk laga sjøl på sløyden, je hadde kjøpt'n ta bror min. I den kufferten låg det både klæsskifte og fjøsskor, og øverst låg det farjestifter og tegneblokk og trekkspelet, pent inntulle i ei gammal vindjakke.

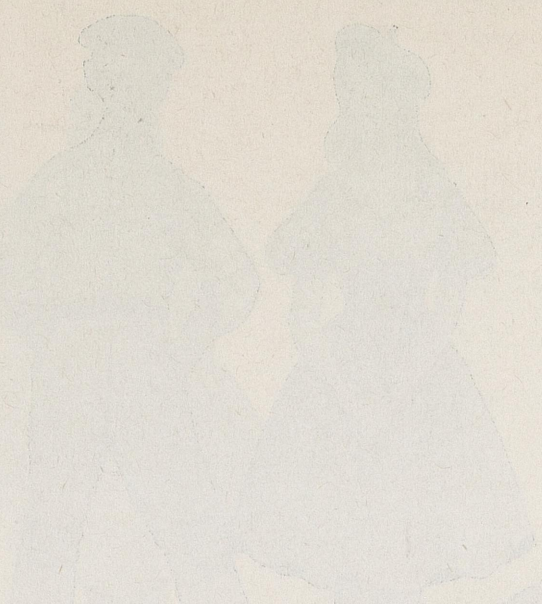
Nå reiste je liksom Præstvægen sistgongen syntes je. Det vart itte slik nå som det hadde vøri før. Nå skulle je bære kåmmå hematt en frisyndag en gong i blæint, og Præstvægen kunne bli borte, det kunne kåmmå nye væger så Præstvægen vart glømt. Men da kjinte je Præstvægen dålig, tenkte je slike tanker. Præstvægen er nå som den støtt har vøri, ingen andre væger har vågd seg innpå den, den har æiller vørti delt i småbætar som andre væger, den er seg sjøl nå som før. Like uframkommelig om vinter'n og like grønn og frodig om sammar'n med lushattveiter og olderlauv med raue prikker på. Det var gauken som hadde søtti og greti blod før'n skulle reise tel varme læind om hausten, sa vi da vi var små. Men Præstvægen låg da som nå og lætte gauken gråte. Je har før nevnt'a Dyr-læge-Marja, hu som vart kaste utover Dalheimsbrua da jernbanemakta laga bru over Præstvægen. Den har æiller likt teknikkens tidsalder, Præstvægen. Det var uråd å lære å sykle der da vi var små, hjulspora var for djupe og sykkel'n velte, og det har støtt vøri tegn på hjertelag og flink sjaffør hvis en bil har vågd seg utpå Præstvægen. Den kæin ligga der så stille og sjå så framkommelig ut, du veit itte ordet ta det før det smell oppunder fjørom ta en diger stein som har gjømt seg i graskæinten og vente på å få sætt en stopper for slike nymotens greier som biler.

Nå skal Europavægen gå like neafor lykkja i Prøysen, men helt oppå Præstvægen torde itte Europavægen å våge seg, sjøl om'n rasere steinrøysa neri bakken. Den lyt finna seg ti å bli jevne med jorden, men itte femti meter unna ligg Præstvægen og gror att, uberørt ta den nye ti'n som dom kæille det. Og når den dagen kjæm blir det en død i skjønnhet, som det hete. Men du ska sleppe å sende kræins.

Præstvægen held seg med blommer sjøl.

Kjæm du ikveld

ein revy bygd på Alf Prøysens tekster

Lagt til rette for scenen av	ASBJØRN TOMS
Regi:	BARTHOLD HALLE
Dekor:	SNORRE TINDBERG
Kostyme:	RANDI SKAHJEM
Koreografi:	RUNAR BORGE
Musikalsk tilrettelegging:	EGIL MONN-IVERSEN
Musikalsk leiing:	EGIL MONN-IVERSEN/ EINAR IVERSEN
Repetitørar:	EINAR IVERSEN / ROY HELLVIN
Inspisient:	REIDAR JAMVOLD
Rekvisitør:	BIRGER GUSTAV RASMUSSEN
Sufflørar:	BERIT SCHJELDERUP / ARNA HAMMERSMARK

Premiere 27. april 1974

Programredaksjon: Halldis Hoaas

Foto: Sturlason

Trykk: Norsk Prent L/L, Oslo

Kostymeskisser av Randi S

Dei som er med:

JACK FJELDSTAD

KIRSTI KOLSTAD

BRITT LANGLIE

MAGNE LINDHOLM

INGER LISE RYPDAL

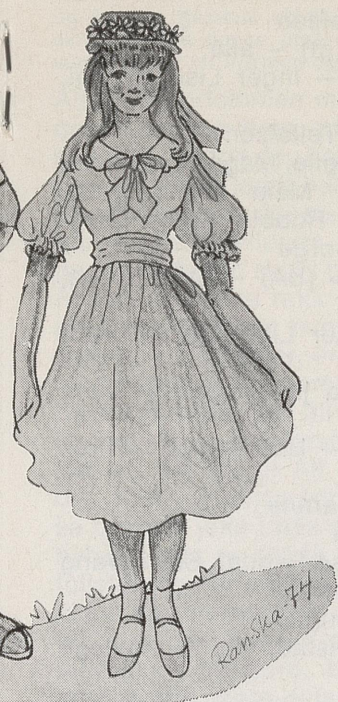
NILS SLETTA

TOM TELLEFSEN

SØLVI WANG

I orkestret:

Arne Monn-Iversen / Jan Ulf Jacobsen (fiolin/tamburin), Finn Eriksen (trompet/flügelhorn), Kjell Haugen / Dag Aukner (trombone), Rolf Malm / Petter Brambani (klarinet/fløyte/altsaksofon/barytonsaksofon), Frank Majhoff (trekkspel/obo), Einar Iversen (el. piano), Svein Johann Ose (gitar), Børge Bringedal (el.bass), Svein Christiansen / Egil Fritsø (slagverk).

kahjem.

SVENN BERGLUND

JON BERLE

LEIF BJØRNESETH

RUNAR BORGE

TOVE EDWARDS

MAIN KRISTOFFERSEN

ROY LINDQUIST

WENCHE LUND

BIRGITTA REVOLD

MARIA MONSEN ROBØLE

pause

SONG- OG DANSENUMMER

1. akt

- «De rette trinn» (gt) – Tom Tellefsen
- «Hæin Lars æ på Hamar . . . » (gt) – alle
- «Steinrøysa neri bakken» (gt) – Inger Lise Rypdal, Magne Lindholm
- «Peppersvenn-vise» (gt) – Tom Tellefsen
- «Den uskyldige» (gt) – Britt Langlie, Magne Lindholm, Nils Sletta, Tove Edwards, Main Kristoffersen, Wenche Lund, Maria Monsen Robøle, Svenn Berglund, Leif Bjørneseth, Runar Borge
- «Æille så ner som a Ingebjørg» (BA) – Sølvi Wang, Jack Fjeldstad, alle
- «Mari, du bedåre» (BA) – Inger Lise Rypdal, Jack Fjeldstad
- «Å, den som hadde seg ei lita jinte» (JØ) – Jack Fjeldstad
- «Vise for gærne jinter» (EMI) – Britt Langlie, Kirsti Kolstad, Inger Lise Rypdal
- «Sønnavindvalsen» (BA) – dansarane
- «Spelldåsen» (EMI) – Nils Sletta
- «Patriot-Paula» (BA) – Inger Lise Rypdal, Sølvi Wang
- «Det er vondt» – (EMI) – Sølvi Wang
- «Kjæm du ikveld» (gt) – Britt Langlie
- «Huldrelåt» (EMI) – Kirsti Kolstad, dei kvinnelege dansarane
- «Du ska få en dag i mårå» (ON) – Sølvi Wang, alle

2. akt

- «Blåklukkevikua» (FL) – Sølvi Wang
- «Slettemazurka» (FL) – alle
- «Husmæinnspolka» (gt) – Sølvi Wang, Tom Tellefsen
- «Vårvise» (HT) – Kirsti Kolstad, Britt Langlie, Sølvi Wang, Jack Fjeldstad, Nils Sletta, Tom Tellefsen, alle
- «Æiller i væl'n» (FL) – Nils Sletta
- «Bendiks vise» (EMI) – Inger Lise Rypdal
- «Den skyldige» (gt) – Kirsti Kolstad, Britt Langlie, Sølvi Wang
- «Tango for to» (BA) – Inger Lise Rypdal, dansarane
- «Snekkersvekara» (FL) – Jack Fjeldstad, Magne Lindholm, Nils Sletta, Tom Tellefsen
- «Gromjinta på golvi» (FL) – Sølvi Wang, gutta
- «Næsning på Hamarmarten» (UPO) – alle
- «Narrevise» (gt) – Nils Sletta
- «Sluttvise» (FL) – alle

Bak initialane finn vi desse komponistane:

BA: Bjarne Amdahl

FL: Finn Ludt

EMI: Egil Monn-Iversen

JØ: Johan Øian

UPO: Ulf Peder Olrog

ON: Otto Nielsen

HT: Haakon Tveten

gt står for gammal tone

Musikken er arrangert av Egil Monn-Iversen, Roy Hellvin, Einar Iversen og Rolf Nord.

Med atterhald om endringar.

I 1971 gav Bokklubben Lyrikkvenner ut ei samling Prøysen-viser under tittelen «Lørdagskveldsviser». Visene var samla av Nils Johan Rud, sjølv velkjend forfattar og kanskje mest kjend som vår og open redaktør for «Magasinet for alle», der Alf Prøysen òg var ein gammal og skatta gjest i spaltane. Nils Johan Rud skreiv i høve denne utgåva eit forord, som vi synest gir ei fin vurdering av Alf Prøysen og kunsten hans.

Alt fra barndommen må det ha vært fortellere og sangere omkring ham, så han har kunnet se, lytte og gjendikte lenge før han selv våget skrive noe ned på papiret. Først laget han bilder, han ville bli tegner. Og de strekene må det ha vært låter i, rytmer for strenger, musikalsk fortellende. Det er forteller han er, en syngende forteller, selv i prosaen hans er gitargrepet der. Av hva han ikke rakk med, vet jeg at han ville skrive en serie noveller hvor én var som en mazurka, én som en rheinlender, én en vals, en polka, og så videre hele følget av svingom'er.

Så måtte hans dikt bli viser, de er for tonsetting hvert eneste ett, fra det første til det siste.

Det tok sin tid for Alf Prøysen, fra drengestua til studio. Han var blitt godt og vel tretti år den dagen han sa opp sitt yrke i bås og binge og leide seg en dikterhybel. Enda er det få eller ingen som så plutselig og fullstendig har slått igjennom til sitt publikum, et publikum så rommelig at det er selve nasjonen.

Inntil da var han en av de mange, de anonyme fortellere og sangere, bygdekunstnerne, de på folkemunne, fra flere tidsaldre enn våre nærmeste. Alf Prøysen er en overleverer, fra en slekt givere av «en kunst for folket» — som Johan Falkberget kaller det — men han var en så utvalgt blant dem at han gjorde den kunst til sin egen originale.

Han hadde meddelt seg i de små kretser, i det lokale, på en danseplattning og en amatørscene, og fått vers på trykk i et ukeblad under fullt men ukjent navn i nær et tiår, da mirakelet fant sin tid og sitt sted. Det var i de første etterkrigsår, og det var i radioen. Uten dette medium, som kunne formidle dialektordet gjenkjennelig som av morsmål fra landsende til landsende, ville Alf Prøysen forblitt blant dem som diktet folkeeventyr og skillingsviser. Slik vi fikk ordet tydet for øret, fikk vi det for øyet. Men det må ha vært mer enn teknologi, hans aner må ha utsett ham, han var salvet for sin gjerning. Om vi har mot til å legge hva vi har av fantasi til dikterens, og aner sammenheng i arv av vår egen, så skjønner vi det.

Alf Prøysen er ingen litterær nyskaper, om noen forlanger det av en som allerede i sin samtid blir klassiker, han er en gjenskaper.

Om vi skal prøve å fange ham inn litteraturhistorisk, må det være fra den folkevisetradisjonen som kalles skillingsvisen han kom — «såpekremmerlitteraturen» og «kokkepikewisene» er andre navn på den — og han har vært bevisst med denne stilen, og mestret den, også etter at han var blitt sin egen stilskaper, i bygdedialekten. Han skaffet seg stor kunnskap i det mangfoldige stoffet, da «Magasinet» i hans navn samlet inn tusentall slike viser fra gjemt men ikke glemt i landet. De første av hans egne, som kom på trykk i de siste 1930-årene, var nok også merket av annen lyrisk påvirkning enn den folkelige, og han skrev dem på «bokmål», men den ekte opprinnelsen er der, og tjenesten:

beretningen er til å fremføre sanglig. Men han må ha brukt morsmålet, dialekten, lenge før han ble klar over at akkurat den var hans naturlige åndedrett. Han har bare ikke hatt tro på at denne for ham sanne språkformen ville interessere noen utenfor «Lokalet». Han trodde saktens heller ikke at en vise kunne være dikt stort nok.

Det er heller vi, hans mottagere, som har fått sans for humor i sosiologien. For oss er en husmannsplass blitt blåklokkevikustatus, for den som har penger og blir innvilget konsesjon på så dyrebare reserver i fedrelandet.

I nærværende samling er han helst bare trubadur og oppfordrer til dans, tar mest i seg husmannsagget til vikua som gikk, slik en lørdagskveld med tid for en trall – skjønt det brått kan slå igjennom at gjemt er ikke glemt – men han blir snillere med sine mennesker jo mer han klimprer på gitarstrengene. Og det er

Alf Prøysen på «steinrøysa neri bakken». (Foto Johan Brun.)

gjærne kvinnene han identifiserer seg med – det har han foruten fra selve livet også fra «kokkepikevisene».

Det var avtalt at Alf Prøysen selv skulle være med på redigeringen av denne samlingen, men sykdommen tok ham før vi kom igang. I et brev fra hans siste levedager står det at han ville ha det hele som en diktsamling og «uten det gamle vedhenget med noter». Ingen av visene fra hans tidligere samlinger (**Drengestu'viser**, 1948, **Viser i tusmørke**, 1951, **12 viser på villstrå**, 1964 og **Så seile vi på Mjøsa og andre viser**, 1969) skulle heller være med. Men vi kjenner her igjen mange han selv eller andre har fremført på plater eller i Otto Nielsens radioprogram «Søndagsposten».

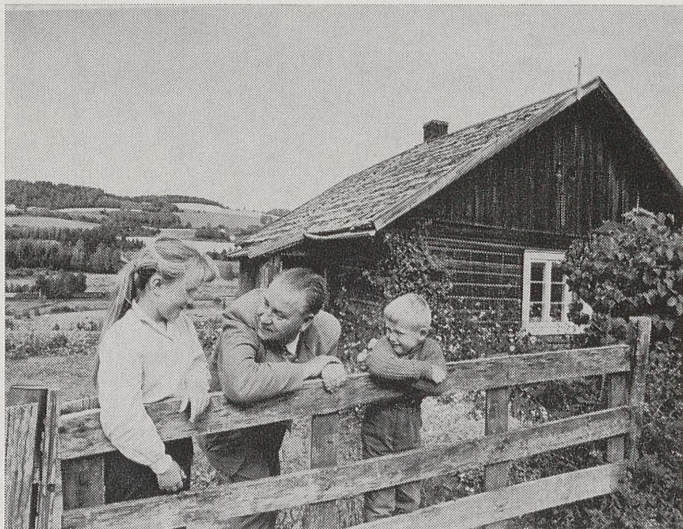
I krigsårene var han røkter på Vøien gård i Asker, hos et husbondspar som selv var glad i en trall både med ord og streng – og her, i en helt annen provins enn den hedemarkske, fant han full forståelse for det særegne ordet fra Prøysa – jeg vet det ikke, men jeg tror det må ha vært hans forløsningstid. Da han debuterte med novellesamlingen **Dørstokken heme** i 1945, hadde han fått full stedkjenning i sitt eget litterære rike av blåklokker og brennesler.

Så kom visene, de rent prøysenske, som en flo fra oppkommet, slik nå hvert barn i landet kjenner dem. Skillingene var gjort til dalere.

I nærværende samling av viser som ikke tidligere har vært i bokform, og som er plukket opp hvor de raskt ble strødd hen, i et blad, en avis, på et lydbånd, skimter vi denne utviklingen og ser samtidig at overleveringen følger ham, at alle som forstår ham og har ham kjær er runnet av det samme fellesskap. Han er et geni av natur: dette har vi på et eller annet vis annammet før ham, det er løst fra vårt eget sosiale indre, det er generasjoner eldre enn vår egen erfaring og samtidig identisk med den. Et mysterium åpenbart på det trivielle plan. Diktet er en genialitet av alminnelighet.

Men er ikke Alf Prøysen også en klassedikter, likesom Tor Jonsson er gråstuerevolusjonist?

Trost i taklampa – hans egen illustrasjon. Hva han nå mente med det, så vet vi hva en gapatrost er, på

Alf Prøysen heime i «Prøysa». (Foto Johan Brun.)

Hedmark heter det skitutrost, og det er en som ovenfra ikke ser forskjell på om et bord er duket eller ikke, eller på godtfolks verdige eller uverdige hoder, for en spott.

Alf Prøysen og Tor Jonsson er av samme ætt og arvesynd, de samme sosiale gener. Men det var alltid noe fetere jordsmonn for Prøysens nesler enn for Jonssons. Prøysens humor ble vennligere, spotten mindre bitter. Likevel: den er dødelig nok, når den vil en bjørnonsk eller en aukrustsk bonderomantikk til-livs. Om han hatet noen odelsbærere, var det dikteren Lundjordet, hans eget navn på tradisjonisten, så redd han var ham i sitt eget indre, fordi han selv ble dikter ut av en tradisjon.

Alf Prøysen fikk sin gjerning gitt så helt annerledes enn Tor Jonsson, moderne mediateknikk gjorde ham til sin tids store underholder og gledesspreder, og han meddelte seg for et levestandardfolk som har vondt for å minnes sin nærmeste fortid – ja, i alt sitt av opplevd og sant er han fra en mellomkrigstid, proletardiktertiden med tjue og tretti-tall. Mer modernistisk enn det skrev han aldri.

ALF PRØYSEN vart fødd 23. juli 1914, og døydde 23. november 1970. Han byrja tidleg å skrive, og arbeidde som griskokk, sveiser og gjetargut samstundes som han skreiv viser og noveller. Den første boka – novellesamlinga «Dørstokken heme» – kom ut i 1945. Da bestemte han seg for å freiste lykka som forfattar på heiltid. Og så følgde visesamlingar, barnebøker, suksessromanen «Trost i taklampa», fleire novellesamlingar og forteljingar og stubber. Her følgjer bøkene i kronologisk orden:

- 1945: «Dørstokken heme» (ny utgåve 1949 og 1967)
- 1948: «Drengstu'viser»
- 1949: «Lillebrors viser»
«Musevisa» (ny utgåve 1959 og 1970)
- 1950: «Trost i taklampa»
- 1951: «Teddybjørnen og andre viser»
«Viser i tusmørke» (ny utgåve 1962)
- 1952: «Fløttardag»
«Utpå livets vei»
«Skøyervisier»
- 1954: «Rim og regler fra barnetimen»
- 1955: «Matja Madonna»
- 1957: «Geitekillingen som kunne telle til ti»
«Julekveldsviser» (ny utgåve 1958 og 1971)
«Kjerringa som ble så lita som ei teskje» (ny utgåve 1963, 1967 og 1971)
- 1958: «Kjærlighet på rundpinne»
- 1959: «Alle tiders gullhøne» (ny utgåve 1963 og 1971)
«Muntre minner fra Hedemarken. Viser på ei fjøl.» (Ny utgåve 1964)
- 1960: «Teskjekjerringa på nye eventyr» (ny utgåve 1969)
- 1961: «Mikkelsen og Monsen»
- 1962: «Halvmeter'n»
- 1963: «Sirkus Mikkeliški» (nytt opplag 1971)
- 1964: «Den grønne votten» (nytt opplag 1971)
«12 viser på villstrå»
- 1965: «Teskjekjerringa i eventyrskauen» (nytt opplag 1971)
- 1966: «Fra Hompetitten til Bakvendtland» (nytt opplag 1971)
- 1967: «Teskjekjerringa på camping» (nytt opplag 1969)
- 1968: «Teskjekjerringa» (biletbok)
- 1969: «Så seile vi på Mjøsa»
- 1970: «Teskjekjerringa på julehandel» (biletbok)
- 1971: «Lørdagskveldsviser»
«Det var da det og itte nå»
- 1972: «Jinter je har møtt»
- 1973: «Onger er rare»

Alf Prøysen har motteke ei rad prisar for barnebøkene sine, han har fått den svenske avisa «Expressen» sin pris for beste barneprogram i svensk radio og TV, og bøkene hans har blitt omsette til ei rad språk. «Teskjekjerringa» til dømes er kjend og kjær hos ungar i Danmark, Sverige, Finland, Tyskland, Nederland, England, USA, Polen og Japan!

SAGT OM ALF PRØYSEN

1964, signaturen «bang», Arbeiderbladet:

«Utenpå den siste boka hans sitter det en sommerfugl på spadeskiftet. Håndtaket er blankslitt, polert av svette, det er så, og det har han aldri lagt skjul på, men han får alltid lokket frem et smil, han finner alltid en varmende glede i en liten ting – kanskje bare ei blåklokke i veikanten.

Dette låter farlig – det låter som om Prøysen sukrer sine småkårsfolk og lar det blinke i tåredrøpp på barket arbeidsneve. Men han er en rar fyr, denne femtiåringen, for noe slikt hender nemlig aldri. Han gjør alltid et bråkast før det søtladne, han smeller til med en krass replikk, gjør en krapp vri rett før det hele skal rause ut i sentimentaliteten. Han kan skrive ei skilingsvise etter det aller sentimentaleste mønster, men selv der klarer han seg unna. Det er det vi kaller stil-sikkerhet.»

1970, Pater Hallvard Rieber-Mohn:

«Ikke at jeg noen gang møtte ham, dessuten var jeg innflytter og bygutt, fjern fra Prøysens bygdeverden. Men han brakte den nær. Prøysens sinn var bredt som de brede bygder, hans to føtter solid plantet i god pottitjord – av den kommer det så mangt deroppe. Fra vårheten overfor det barnesinn han forsto, fordi det var og forble hans eget, til fliret i drengestua, tolket han et kulturlandskap og et lynne.

Fra landskapet lånte hans sinn romslighet, ro, trygghet – et frodig overskudd i et land hvor så mangt ved livet tvert om var truende usikkert, naturen ubarmhjertig og utkommet et nerveslitende sjansespill . . . »

1971, Odd Solumsmoen, Arbeiderbladet:

«Skrapslåttenger, fattigmannsgrender, hos Prøysen er blåklokkene likevel fler enn brenneslene. Visene hans kommer en dag til å **overta** ham, så å si, som folkevisene, som eventyrene, hvor fortellerens person for lengst er trådt inn i dunkelheten, men det han skapte lever videre ubesværet av opphavsmannens navn og adresse. Mange av Prøysens mest typiske ting er alt klassiske, i den forstand, er allerede folkeviser. Tenk f.eks. på Husmannspolka med dens fullkomne beherskelse av virkemidlene, dens intime miljøskildring, dens kjærlige humor i personkarakteristikken og samtidig dens sosiale aspekt – mye på en gang i noen små fordringsløse vers! Kanskje Alf Prøysen trass i sin folkekjærlighet og sitt gjennombrudd til alle lag i folket ennå ikke riktig er oppdaget? Mange får etter hvert sin plass i litteraturhistorien, også Prøysen, og godt er det. Enda bedre er det å få en varig plass i sitt publikums hjerter. Også det får Alf Prøysen, og især han. For det er sant som det er sagt av en ganske annerledes dikter enn han, av Cora Sandel i «Bare Alberte»: «En får som en gir, i dette som i alt annet.»»

TROSTEN . . .

Ein av dei aller største suksessane til Alf Prøysen vart «Trost i taklampa» – først som roman, sidan som teaterstykke, film og musical! Da «trosten» første gongen gjekk over scenen på Det Norske Teatret, var det Siri Rom som spela Gunvor Smikkstugun, i filmen var det Grete Nordrå, og Gunvor i musical-versjonen vart første oppgåva til Sølvi Wang her på teatret! I programmet til musical-oppsetjinga i 1963 skreiv Prøysen sjølv nokre ord om korleis «Trost i taklampa» vart til, om lærer Brekkestøl og Snekersvekara:

Å, du trosten min . . . Ska du ut att og flyge nå da? På Sølvi Wang-venger. Ja dom har bœri før dom, så dom bær nok deg òg, det er je skråsikker på.

Det er mange år sea vi var åleine du og je nå trosten, det er je som er far din veit du, je tenkte fell fysst å laga et helt grågåstrekk, iæillfæill tre grågåser da, så det skulle bli en trilogi dom kæille, og så skulle det kammå et bind hårt år og det skulle vara så sosialt og sterkt at dom skulle få seg en over nåsån noen hår! Je kjøpte papir for æilt som je tente som gris-kokk og sveiserlæidd og skreiv og skreiv hælve natta. Men je hadde gapa for stort, je makte det itte, je skulle på sletta og dæinse òg veit du. Og en gong hadde je fått kjøpt meg et par sko, «vidunder-sko» sto det på aska, det var gummiskor, svarte lakkerte gummiskor tel seks kroner, ja du flire du, men det såg ut som lakkskor når'n gikk fort forbi folk og itte var den fysste på golvi. Kvit seilerlue hadde je òg, der je gikk midt i ville granskauen og skulle vara sjar-mør. Og jeg var flink tel å dæinse om je så ska sea det sjøl. Je kunne både tango og Brummendalsvæils og det var itte vanskelig å finne noen å dæinse med. Men så flire dom ått «vidunderskoa» mine, og reiv ta meg seilerlua og litt etter litt skjønnte je at jinten bære ville dæinse med meg for å få vist fram å flinke dom var tel å dæinse sjøl, je fekk æiller følge dom hematt. Så gikk je hematt åleine og tok fram papir og blyæint og var sosialt indignert og da vart det noen linjer tel.

Men det var e n som hadde lag med jinter, og det var hæindelsbetjenten. En høg flott kar med gult hår som såg ut som vispe eggedosis, je er sikker på at om hæin hadde bedt ei jinte klyve opp på taket på samvirkelaget og kakle som ei høne så hadde a gjort det for en karamell!

Je hadde bære trilogien å trøste meg med, en gong skulle dom få sjå «dæssa som itte unne en stakkar å ha på seg en raukjole!» som a Gunvor seie i Trosten.

Ja, så drog je frå gard til gard frå bygd til bygd og hadde med meg trilogien, men den hadde minke stygt, det var itte lenger tale om noe grågåstrekk, langt mindre tre, det var på slutten bære noen ark som tel nød kunne bli ei bok.

Ei lita bok.

Men det var noe som mangle. Je visste je ville ha med lærer Brekkestøl, hæn kjinte je og hæn skulle få att! Og dikter'n hadde je ei viss peiling på, je hadde kjøpt hans samlede verker på avbetaling og så gikk'n forbi meg på vegen engong og je tok ta meg lua og helste og så helste'n itte att. Og slik gjør ingen ustraf-fet mot gryende talenter! Dikter'n skulle få så det sang!

Og a Krestine Krokengen! Je kjæm hau en gong i trøskingen, da var a «Krestine» med og kokke og så fekk vi lagsild, det var det beste je visste. Vi satt inni storstugua og åt. A «Krestine» satt ved bordet hu òg. Hu skulle forsyne seg fysst og hu tok e i lagsild. Så gjorde vi andre det òg. Andre gongen fatet skulle gå rundt, sa a Krestine «nei takk. Ha je fått ei hel lagsild så er je så væl forsynt så . . . » Og da torde itte je å ta mer, men je hadde fått en ny person i boka mi.

Og så Snekkersvekara . . . dom var så gla i å sløss. Dom var itte domme og slo sjelden dom som itte for-tente det. Je kjæm hau en gong på lokalet, det var en som hadde ropt «Jålbokk» og «Griskokksnobb» etter meg førrige lorda'n. Og så kom «Snekkersve-kara» og så hadde dom ittno å ta seg tel. Så kom'n Valdemar bortått meg og sa: «Var det itte en som for-nærme deg sist helj? Viss du vil kæin je ta'n for deg. Du ska slæppe å bli innblæinne sjøl.» «Nei!» sa je, je var væint med å tette att øra når je hørde fæint-kjæft, så det gjorde itte meg noe, men je tenkte: Snekkersvekara ska vara med i boka.

Og så a Ingebjørg på Smikkstad. Hu er egentlig en tragisk skikkelse, hu kunne vøri ei fresk jinte hu, viss itte Brekkestøl og Lundjordet hadde fått taket på a. Men det fyste høgget fekk a nok som lita: mor hen-nes var dotter åt en organist på Vestlæinnet. Så a Ingebjørg skulle ta opp arven.

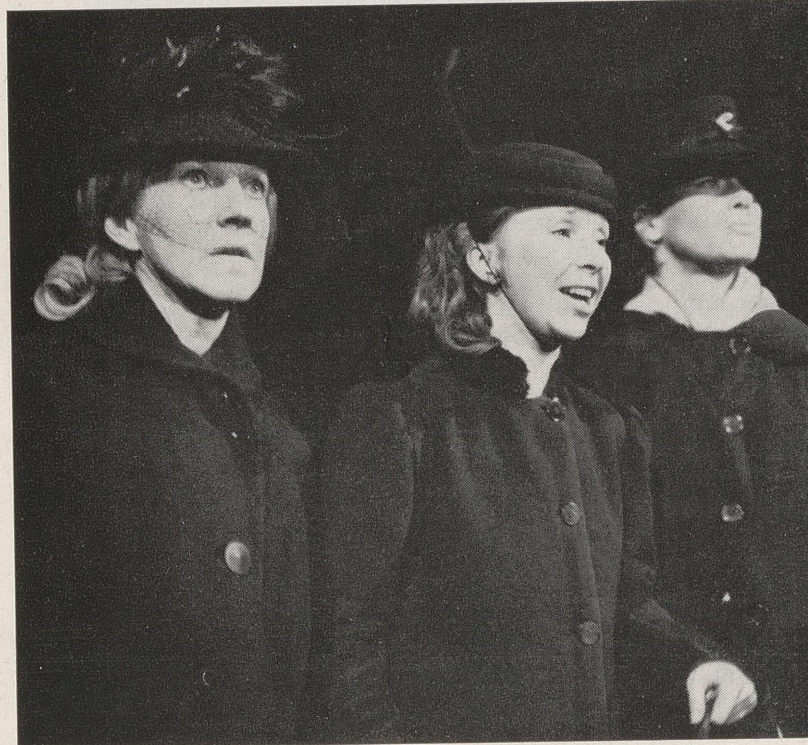
Men som sagt, det var noe som mangle. Je var itte klar over å det var, je dreiv med stassjonskapitlet og syns je såg både Smikksta'n og a Ingebjørg og æille som sto og vente på dikter'n, og så få je sjå det kjæm ei jinte ta toget!! Lange bokser og kuffert, og så syns je a trippe så lett bortover vegen.

— Himmel og hav, tenkte je, å er detta for en åpen-baring, hu harda ittno i en sosial roman å gjøra. Men je får nå følge etter deg og sjå å du går. Je ska fell få plassert deg en stann når je bære veit å du bor hen. Og jinta gikk ått Smikkstugun og da kjinte je att a.

Det var . . .

Nei det navnet vil je ha for meg sjøl.

Men hu vart «Trosten» min.

ALF PRØYSEN, ASBJØRN TOMS OG DET NORSKE TEATRET

Lagnaden til Alf Prøysen her på Det Norske Teatret er tett samnavoven med namnet Asbjørn Toms – heilt frå byrjinga har teaterstykkka vore resultatet av eit samarbeid mellom desse to. I programmet til musical-versjonen av «Trost i taklampa» skreiv Prøysen ei helsing til kompisen sin, og ettersom Asbjørn Toms òg har ansvaret for samansetjinga av denne revyen, finn vi det på sin plass å trykkje helsinga opp att her.

Det er itte æille gitt å bli geni her i væl'n slik som je (ITTE SLÅ MEG!!). Men å hjelp det å vara geni viss en itte har en god nommer to? Og det har je hatt og har fremdeles i **Asbjørn Toms**. Helt ifrå fysste gongen hæn kom ut i Nittedalen og kaste fram idéen om å dramatisere Trosten og tel nå har det vøri bære morosamt samarbeide, vi har ofte måtte ta øss sjøl i nakken for å itte laga det for vilt og tullele.

Å visste je om dramatikkk? Je hadde itte mer vett på dramatikkk enn katta på sæilt! Men hæn Asbjørn hadde gått vegen og fått både laurbærkræins og svipu-slag over ryggtavla. Og da lære en ettersom åra går.

Og hæn har lært meg.

Alf Prøysen teikna av Randi Monsen.

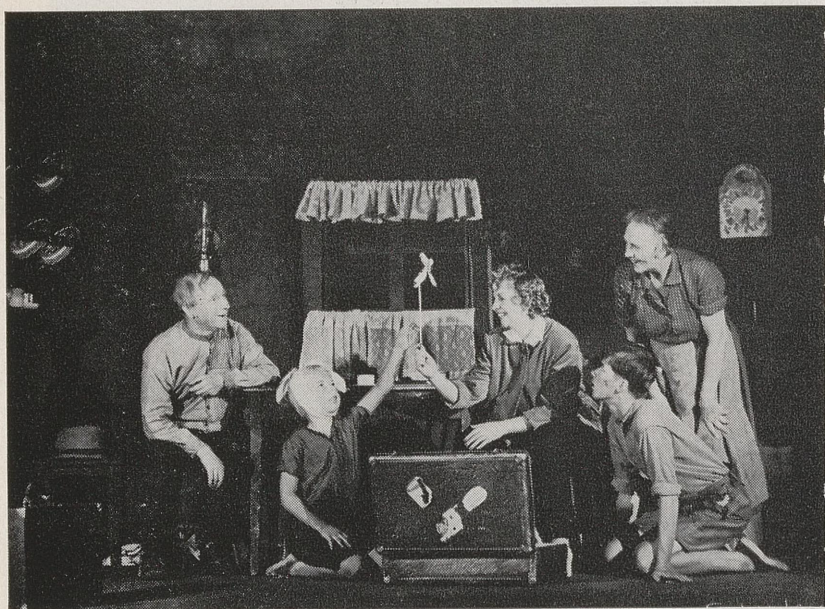
Du verdens rike! Om de visste å mye hæn Asbjørn har gjort både når det gjeld «Trosten», «To pinner i kors», «Sirkus Mikkeliški» og «Tingeltangel i natt!» (Ja der fekk vi nå smaka svipua begge to!) Og nå i den nye «Trosten»!!

Vi har kocht seid og lagt kabal og sett i drømmeboka og sliti ut Dybwads rimleksikon flere enn en gong hæn Asbjørn og je.

Takk for nå Asbjørn, og blir det for mye jobbing og stress og slit og slep så veit je bære en måte å ha ferie på, og det er å skrive et nytt skuespill med deg som en god nommer to! Nei, en god kompis.

Og teatersoga til Alf Prøysen ser altså slik ut: Den 10. februar 1952 var det premiere på «Trost i taklampa», Asbjørn Toms hadde regien, Arne Walentin stod for dekoren, og Siri Rom spela tittelrolla, Gun-

Nils Hald, Siri Rom og Astrid Sommer i første sceneutgåva av «Trosten».

Sølvi Wang i sentrum i «Trost i taklampa» som musical.

vor Smikkstugun – sjølvaste «trosten». Suksessen var stor, og framsyninga stod på spelplanen på ny i 1957, med premiere 10. august. I 1963 følgde musicalversjonen av «Trost i taklampa», med musikk av Finn Ludt, regi ved Barthold Halle, koreografi ved Edith Roger, i Arne Walentins dekorasjonar og Randi Skahjems kostyme. Og der var det Sølvi Wang debuterte på scenen på Det Norske Teatret – som syngjande «trost»!

Tom Tellefsen og Astrid Sommer i siste oppsetjinga av «To pinner i kors».

«To pinner i kors», komedie i 6 bilete, hadde premiere 22. april 1954, og kom opp att i 1965, med premiere 26. desember. Asbjørn Toms sette i scene, og Astrid Sommer og Kåre Wicklund gjekk att som ekteparet Sagbakken i begge oppsetjingane. Ifølgje Johs. Aanderaa i jubileumboka til teatret, var «Kåre Wicklund . . . ein uboteleg kverulant av ein hedmarksk vegvaktar, og Astrid Sommer sprell levande og ekte som kona, kjapp i munnen og brå i tanken, snart snill og humørfyllt, snart eitrande sinna, men alltid med eit hjarte av gull.» Stor publikumssuksess denne gongen òg.

I 1959 kom så ein «karusell i sju rundar», nemleg «Tin-

Gudrun Waadeland og Harald Heide Steen i «Tingeltangel i natt».

geltangel i natt», som Prøysen og Toms hadde skrive saman, med musikk av Ulf Peder Olrog og Bjarne Amdahl – regi: Asbjørn Toms. Premieren var den 1. mai, med Harald Heide Steen og Gudrun Waadeland i sentrale roller.

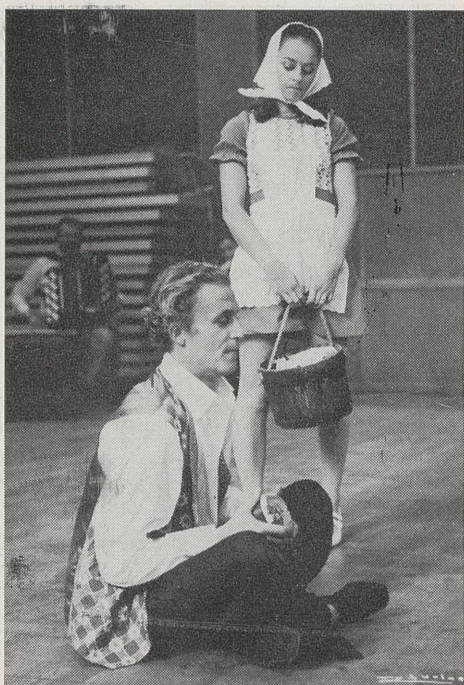
Men barnediktaren framfor nokon er sjølvsgagt òg representert i barnerepertoaret. «Sirkus Mikkeliški» er nærmast blitt ei klassikar her på teatret. Urpremieren var 17. desember 1954, stykket kom opp att året etter, og siste gongen til no i haustsesongen 1968. Her er

Ingrid Øvre i sentrum som «frøken Kråke» i «Sirkus Mikkeliški» i 1968.

«regler og rim og simsalabim», og visene om Bolla pinnsvin, om Helene harefrøken, om Bollerud og Hompetitten og ei lang rad andre kjende og kjære songar. Enda ein gong er parhestane Prøysen og Toms saman ansvarleg for manus, og Toms åleine regionsvarleg.

I 1972 laga så Gudrun Waadeland «leiketatear» med viser og forteljingar av Alf Prøysen, «I bakvendtland» heitte det – og vart spela på Scene 2 og på turné.

Eva Solbakken og Ole A. Simensen i «I bakvendtland».

trøndelag teater

HOVEDSCENEN:

W. S. Gilbert og A. Sullivan: PIRATENE FRA PENZANCE eller
PLIKTENS SLAVE

Regi: Solve Kern, scenografi: Alistair Powell, koreografi: Randi
Baalsrud/Guri Ludt, kapellmester: Victor Rostin Svendsen

FOR BARN:

Fritz Hellmann: DEN BESTØVLEDE KATT

Regi: Randi Baalsrud, scenografi: Kjell Stormoen

TEATERLOFTET:

José Triana: MORDERNES NATT

Regi: Ola Moum, scenografi: Alistair Powell

Nogaland Teater

Abe Burrows/Cole Porter: CAN-CAN

Regi og koreografi: Henny Mürer, scenografi: Per Fjeld, musikalsk
ledelse: Eivin Sannes

OPPSØKENDE TEATER

Suzanne Osten m. fl.: BELLMAN, BLOMSTEN, BABY OG BRURA

Regi: Sverre Gran

**Teatret vårt —
Møre og Romsdal
Regionteater**

August Strindberg: LYKKE-PERS REISE

Regi: Bjørn Endreson

Kent Andersson/Bengt Bratt: HJEMMET

Regi: Thea Stabell

Fra Det Norske Teatret:

Henrik Ibsen: ET DUKKEHJEM

Regi: Elisabeth Bang og Pål Skjønberg, scenografi: Arne Walentin

SPELPLANEN PÅ DET NORSKE TEATRET

På Hovudscenen:

HENRIK IBSEN

ET DUKKEHJEM

Regi: Pål Skjønberg og Elisabeth Bang.

Scenografi: Arne Walentin.

Nora: Liv Ullmann.

På Scene 2:

jean cocteau

den likesæle

med Rut Tellefsen.

meneskerøysta

Med Kari Rasmussen.

Musikk av Francis Poulenc.

Regi: Gunnar Skar.

Scenografi: Guy Krohg og Einar Dahl.

For barna:

Gudrun Waadeland:

BUBABUBABEI — VIL DU LEKE MED MEG?

Regi: Bjørn Jenseg.

Med Gudrun Waadeland og Svein Erik Brodal.

Botney. 68